

**КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ РЕГІОНІВ
ЯК ОСНОВА ДЛЯ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ**

Анотація

Стаття присвячена дослідженню конкурентоспроможності регіонів як основи для розвитку міжнародного бізнесу в Україні. Здійснено загальний аналіз конкурентоспроможності України та її регіонів. Оцінено вплив факторів на конкурентоспроможність регіонів України. До факторів віднесено: адаптивність, корпоративне управління, корпоративну етику, корпоративну соціальну відповідальність, управління персоналом, інновації, внутрішні бізнес-процеси, фінансування. Проаналізовано найпроблемніші чинники для ведення бізнесу в регіонах України. До них відносяться: нестабільність державної політики, податкова політика, корупція, податкові ставки, неефективність держапарату, нестабільність місцевої та державної влади, інфляція, доступ до фінансування, низька кваліфікація робочої сили, нерозвинена інфраструктура, доступ до земельних ресурсів, обмежувальне трудове законодавство, регіональна місцева політика, валютне регулювання, злочинність і крадіжки.

Ключові слова: конкурентоспроможність, регіон, міжнародний бізнес, корпоративне управління, корпоративна етика, корпоративна соціальна відповідальність, управління персоналом, інновації.

Н.А. Паламарчук, к.э.н.,
Черкасский государственный технологический университет, г. Черкассы

**КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ РЕГИОНОВ
КАК ОСНОВА ДЛЯ РАЗВИТИЯ МЕЖДУНАРОДНОГО БИЗНЕСА
В УКРАИНЕ**

Аннотация

Статья посвящена исследованию конкурентоспособности регионов как основы для развития международного бизнеса в Украине. Проведён общий анализ конкурентоспособности Украины и её регионов. Оценено влияние факторов на конкурентоспособность регионов Украины. К факторам относятся: адаптивность, корпоративное управление, корпоративная этика, корпоративная социальная ответственность, управление персоналом, инновации, внутренние бизнес-процессы, финансирование. Проанализировано наиболее проблемные факторы для ведения бизнеса в регионах Украины. К ним относятся: нестабильность государственной политики, фискальная политика, коррупция, налоговые ставки, неэффективность госаппарата, нестабильность местной и государственной власти, инфляция, доступ до финансирования, низкая квалификация рабочей силы, неразвитая инфраструктура, доступ к земельным ресурсам, ограничивающее трудовое законодательство, региональная местная политика, валютное регулирование, преступность и кражи.

Ключевые слова: конкурентоспособность, регион, международный бизнес, корпоративное управление, корпоративная этика, корпоративная социальная ответственность, управление персоналом, инновации.

Natalia O. Palamarchuk, Candidate of Economic Sciences,
Cherkasy state technological university, Cherkasy

**REGIONAL COMPETITIVENESS AS A BASIS FOR THE DEVELOPMENT
OF INTERNATIONAL BUSINESS IN UKRAINE**

Annotation

The article investigates the competitiveness of regions as a basis for the development of business in Ukraine. The competitiveness of Ukraine and its regions was analyzed. The influence factors on the

competitiveness of regions of Ukraine were estimated. Factors adaptability, corporate governance, corporate ethics, corporate social responsibility, human resources, innovation, internal business processes, financing are studied in work. The most problematic factors for doing business in the regions of Ukraine were analyzed. These following factors are: the policy instability, tax policy, corruption, tax rates, inefficient bureaucracy, instability and local government, inflation, access to finance, low workforce skills, poor infrastructure, access to land, restrictive labor laws, regional, local policy, foreign exchange regulations, crime and theft.

Keywords: competitiveness, region, international business, corporate governance, corporate ethics, corporate social responsibility, human resources, innovation.

Постановка проблеми У сучасних умовах світового розвитку значної актуальності набуває дослідження конкурентоспроможності країни та її регіонів. Такий інтерес викликаний активним розвитком міжнародного бізнесу та його стрімким поширенням по всьому світі. Для міжнародних корпорацій надзвичайно важливими є умови, особливості та специфіка здійснення економічної діяльності у різних країнах світу.

Для України залучення до світового бізнес-середовища є важливим стратегічним завданням, оскільки дозволяє підвищити рівень економічного розвитку та збільшити участь у світовому ринку. Дослідження конкурентоспроможності регіонів України дозволяє поглибити аналіз умов розвитку міжнародного бізнесу в Україні, а також виявити проблеми та перспективи залучення України до міжнародного бізнес-середовища.

Аналіз останніх досліджень та публікацій Проблематиці дослідження конкурентоспроможності на національному та міжнародному рівнях присвячені праці зарубіжних та вітчизняних вчених, серед них А. Сміт, Д. Рікардо, Дж. Робінсон, Д. Курно, Ф. Перру, Ф. Хайєк, Й. Шумпетер, М. Портер, Л. Антонюк, А. Гальчинський, В. Геєць, Д. Лук'яненко, А. Поручник та ін. [1-4]. Дане дослідження дозволить поглибити раніше проведені дослідження за рахунок збільшення уваги до регіональної конкурентоспроможності як основи для розвитку міжнародного бізнесу в Україні.

Формулювання цілей статті й аргументування актуальності поставленого завдання. Основною ціллю статті є дослідження конкурентоспроможності регіонів як основи для розвитку міжнародного бізнесу в Україні. Для досягнення цієї мети у статті поставлені наступні актуальні завдання: аналіз загальної оцінки конкурентоспроможності України, оцінка факторів, що визначають конкурентоспроможність регіонів України, аналіз найпроблемніших чинників для ведення бізнесу в регіонах України. Все це дозволить виявити та оцінити конкурентоспроможність регіонів України з точки зору можливостей та загроз для розвитку міжнародного бізнесу на території країни.

Виклад основного матеріалу Розвиток бізнесу в країні є однією з важливих складових забезпечення економічного зростання, а залучення

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

міжнародних бізнес-структур взагалі відкриває перед країною нові можливості. Серед них збільшення фінансових вкладень в економіку, підвищення рівня конкурентоспроможності, розвиток ринкових відносин, використання найкращого світового досвіду.

Для України розвиток бізнесу, а особливо міжнародного, дозволить підвищити конкурентний потенціал та розширити економічні можливості. На сьогодні є багато факторів, які стримують цей розвиток. Серед них: високий рівень корупції, низькі капіталовкладення роботодавців у розвиток персоналу, недостатня кваліфікація робочої сили, труднощі у залученні фінансових ресурсів, проблеми розвитку конкурентних відносин, впровадження інновацій у виробництво.

Загальна ситуація щодо умов ведення бізнесу в Україні, згідно з оцінками міжнародних рейтингових агенцій є наступною.

За індексом глобальної конкурентоспроможності Україна у 2012-2013 рр. займала 73 місце (у 2011-2012 рр. – 82 місце). Причинами підвищення конкурентоспроможності стали: обсяг ринку, інноваційний потенціал, зменшення інфляції, доступність вищої освіти, скорочення бюджетного дефіциту. Негативними факторами в економіці країни залишаються: низький рівень розвитку основних інститутів, недостатній рівень конкуренції, низький розвиток фінансових та банківських сфер [5].

За індексом економічної свободи Україна у 2013 р. була на 161 місці і відноситься до «зони» деспотичних країн (у 2011 році – 164 місце). За оцінками 2013 р. покращились показники з свободи бізнесу, монетарної та фіскальної свободи, погіршилися такі показники, як захист від корупції та свободи праці [6].

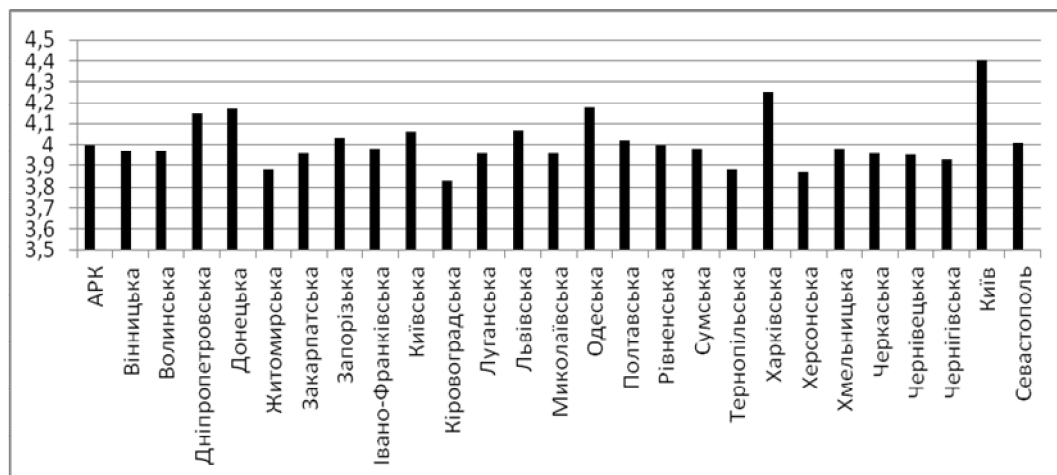
За індексом легкості ведення бізнесу Україна у 2012 році займає 137 місце з 185 країн (2011 рік – 152 місце). За окремими складовими даного показника ситуація наступна: за легкістю початку бізнесу – 50 місце, за роботою з дозволами на будівництво – 183, електрифікація будівлі – 166, реєстрація майна – 149, отримання кредиту – 23, захист прав інвесторів – 117, сплата податків – 165, міжнародна торгівля – 145, забезпечення контрактів – 42, закриття підприємства – 157 [7].

Згідно з даними Звіту про конкурентоспроможність регіонів України, у регіонах показники конкурентоспроможності наступні (рис. 1).

Найвищі показники конкурентоспроможності зафіксовано у м. Києві, Харківській, Одеській, Донецькій та Дніпропетровській областях, найнижчі – у Кіровоградській, Херсонській, Тернопільській та Житомирській областях.

Але враховуючи особливості даного дослідження, більш ретельного аналізу потребують фактори, що визначають ефективність розвитку бізнесу. Це – адаптивність, корпоративне управління, корпоративна етика,

корпоративна соціальна відповідальність, управління персоналом, інновації, внутрішні бізнес-процеси, фінансування [8].

*Рис. 1. Індекс конкурентоспроможності регіонів України за 2013 рік**

*Джерело: [8]

Під адаптивністю мається на увазі здатність країни адаптуватись до змін міжнародного середовища та відновлюватись після впливу глобальних ризиків. Відповідно до оцінки Світового економічного форуму, за ефективністю ризик-менеджменту Україна займає 119 місце серед 139 країн [9]. Регіонами-лідерами за адаптивністю є Рівненська, Закарпатська та Харківська області, низькі оцінки отримали Полтавська, Донецька та Сумська області.

Корпоративне управління – це складна система взаємодії в компанії, що спрямована на отримання реальних конкурентних переваг у бізнесі. Показники корпоративного управління: рівень стандартів аудиту та звітності (для всіх регіонів України – 3,72 при рівні найкращої країни – 6,7); ефективність корпоративного керівництва (лідером є Донецька область – 5,44 при – 6,0); захист інтересів міноритарних акціонерів (Хмельницька – 3,78 при 6,2); ступінь монополізації ринку (Івано-Франківська – 4,69 при 5,9); ставка на професійне управління (Рівненська 4,5 при 6,3), регулювання фондового ринку (Сумська – 3,82 при 6,6), готовність делегувати повноваження (Сумська 3,98 при 6,0).

Корпоративна етика визначається культурою взаємодії керівництва та персоналу, що включає формальні та неформальні правила та дозволяє підвищити конкурентні позиції бізнесу у довгостроковій перспективі. Найвищий рівень корпоративної етики відмічено у Донецькій області – 3,84 при показнику рівня найкращої країни – 6,67. За показниками корпоративної етики ситуація наступна:

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

- виконання зобов'язань партнерами – лідером є м. Севастополь (4,77);
- важливість репутації в бізнесі – найкраща область Кіровоградська (6,28);
- нецільове використання бюджетних коштів – Полтавська (4,2);
- хабарі при імпорті або експорті – Хмельницька (4,59);
- хабарі для комунальних служб – Хмельницька (5,54);
- хабарі при здійсненні податкових платежів – Миколаївська (4,85);
- хабарі для отримання держзамовлення, ліцензій – Кіровоградська (4,21);
- хабарі для отримання сприятливих судових рішень – Полтавська (3,96);
- незалежність судової системи – Волинська (3,59).

Корпоративна соціальна відповідальність – це добровільна участь бізнесу у задоволенні інтересів населення та територіальної громади у довгостроковій перспективі. За рівнем підтримки нужденних верст населення Україна займає 111 місце серед 153 країн [10]. За окремими показниками корпоративної соціальної відповідальності в регіонах України ситуація наступна: соціальні програми для співробітників – тут найкращим регіоном є Донецька область (4,67); проекти розвитку території присутності (інфраструктура та екологія) – м. Севастополь (4,37); проекти розвитку громади (охорона здоров'я і спорт, освіта і культура, соціальний захист) – Луганська (4,05); участь в ініціативах щодо створення довгострокових програм розвитку територій – Вінницька (3,55).

Управління персоналом передбачає особливі довірчі відносини між роботодавцем та працівником, що сприяють зростанню ефективності роботи працівників та підвищенню конкурентоспроможності бізнесу. Ситуація у сфері управління персоналом наступна:

- ефективність ринку праці – лідером є Хмельницька область з показником 4,8 при рівні найкращої країни 5,77;
- доступність дослідницьких та освітніх послуг – Харківська (5,51 при 6,47);
- підвищення кваліфікації персоналу – Донецька (3,44 при 5,57);
- співпраці у відносинах працівник-працедавець – Харківська (5,08 при 6,05);
- гнучкість при встановленні заробітної платні – м. Київ (5,52 при 6,24);
- практика наймання і звільнення – Івано-Франківська (4,68 при 5,83);
- оплата праці та продуктивність – Хмельницька (5,41 при 5,54);
- ставка на професійне управління – Рівненська (4,5 при 6,33);
- частка жінок у робочій силі – Рівненська (6,62 при 7,0);
- готовність делегувати повноваження – Сумська (3,98 при 6,01);
- наявність наукових та інженерних кадрів – Харківська (4,62 при 6,3).

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Інновації дозволяють підвищити конкурентні позиції бізнесу, створити умови для більш стрімкого економічного розвитку, збільшити рентабельність та прибутковість. За показниками інновацій ситуація наступна: доступність новітніх технологій – найвищу сходинку займає Донецька область з показником 4,21 при рівні найкращої країни 6,55; впровадження технологій на рівні компаній – Донецька (4,72 при 6,23); ПІІ та передача технологій – Закарпатська (4,77 при 6,32); якість науково-дослідних закладів – Харківська (4,83 при 6,35); співпраця університетів і бізнесу в НДДКР – Харківська (3,95 при 5,84); держзакупівлі високотехнологічної продукції – Волинська (3,53 при 5,57); природа конкурентної переваги – Сумська (3,99 при 6,37); ширина ланцюжка доданої вартості – Харківська (4,17 при 6,05); витрати компанії на НДДКР – Сумська (3,33 при 5,98); здатність до інновацій – Волинська (4,25 при 5,84); рівень розвитку виробничих процесів – Рівненська (3,8 при 6,48).

Внутрішні бізнес-процеси базуються на якісному управлінні бізнесом та включають маркетинг, відносини зі споживачами та партнерами, бізнес-планування і моделювання. Показники розвитку внутрішніх бізнес-процесів наступні: рівень маркетингу – лідером є Донецька область (4,66 при рівні найкращої країни 6,05); ступінь орієнтованості на клієнта – Чернівецька (5,42 при 6,26); контроль міжнародного маркетингу і дистрибуції – Сумська (5,14 при 5,64).

Фінансування дозволяє розвивати бізнес-структури, сприяє нарощуванню їх виробничої потужності та є важливим фактором для підвищення конкурентоспроможності. Оцінка показників фінансового розвитку наступні: наявність фінансових послуг – найкращим регіоном є Харківська область (5,26 при рівні найкращої країни 6,4); доступність фінансових послуг – Сумська (4,68 при 6,1); легкість отримання позичок – Львівська (3,09 при 4,9); надійність банків – Хмельницька (5,18 при 6,7); отримання фінансування на внутрішньому фондовому ринку – Дніпропетровська (3,12 при 5,8); доступність венчурного капіталу – Запорізька (2,39 при 4,6); вплив регулювання на ПІІ – Сумська (4,8 при 6,7); ПІІ і передача технологій – Закарпатська (рівень найкращої країни 6,3).

Окремо необхідно зупинитись на найпроблемніших чинниках для ведення бізнесу у регіонах України (табл. 1).

Таблиця 1

Найпроблемніші чинники для ведення бізнесу у регіонах України у 2012-2013 рр.*

Фактор	2012 (%)	2013 (%)
1	2	3
Нестабільність державної політики	15,2	16,9
Податкова політика	15,7	13,8

Продовження табл. 1

1	2	3
Корупція	12,2	11,3
Податкові ставки	9,7	10
Неефективність держапарату	9,3	9,9
Нестабільність місцевої та державної влади	6,5	6,8
Інфляція	7,7	6,5
Доступ до фінансування	5,8	6,5
Низька кваліфікація робочої сили	4,9	4,8
Нерозвинена інфраструктура	3,7	4,1
Доступ до земельних ресурсів	2,4	2,4
Обмежувальне трудове законодавство	2,0	2,1
Регіональна місцева політика	2,6	2,0
Валютне регулювання	1,1	1,6
Злочинність і крадіжки	1,2	1,3

*Джерело: [8]

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Провівши аналіз конкурентоспроможності, можна зробити висновок, що загальна ситуація щодо організації та впровадження бізнесу в Україні є складною. Проблеми спостерігаються в інституційному забезпеченні, розвитку конкуренції, корупції, сфері праці, загальному механізмі організації бізнесу, але створено умови для легкості початку бізнесу, отриманні кредиту та забезпеченні контрактів.

На регіональному рівні найбільш проблемними факторами з точки зору ведення міжнародного бізнесу є: доступність новітніх технологій, рівень захисту міноритарних акціонерів, регулювання фондового ринку, корпоративна етика, підвищення кваліфікації персоналу, готовність делегувати повноваження, витрати компаній на НДДКР, рівень розвитку виробничих процесів, отримання фінансування на внутрішньому фондовому ринку.

Найбільш сприятливими факторами для ведення міжнародного бізнесу є: ефективність корпоративного управління, ефективність ринку праці, доступність дослідницьких та освітніх послуг, сприяння у відносинах працівник-працедавець, гнучкість при встановленні заробітної плати, оплата праці та продуктивність, частка жінок у робочій силі, ступінь орієнтації на клієнта, контроль міжнародного маркетингу та дистрибуції.

Таким чином, у розвитку міжнародного бізнесу в регіонах України ще залишається багато невирішених проблем, особливо в інноваційній та фінансовій сферах, а це реальна загроза для конкурентоспроможності економіки регіону та країни загалом. Поліпшилась ситуація у внутрішньому бізнес-середовищі та впровадженні сучасних маркетингових технологій у бізнес-структурах України, що, в свою чергу, створює перспективи для розвитку міжнародного бізнесу в Україні.

Перспективою подальших досліджень є формулювання на основі проведеного аналізу програм та проектів, що спрямовані на подолання проблем в окремих регіонах. Це дозволить підвищити привабливість регіонів України для міжнародного бізнесу та поліпшити економічний імідж країни загалом.

Список використаних джерел:

1. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. – Москва : Эксмо, 2007. – 960 с.
2. Портер М. Конкуренция / М. Портер. – Москва : Вильямс, 2000. – 495 с.
3. Шумпетер И. Теория экономического развития / И. Шумпетер – Москва : Прогресс, 1982. – 455 с.
4. Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку : монографія : У 2 т. / [Д. Г. Лук'яненко, А. М. Поручник, Л. Л. Антонюк та ін.]; за заг. ред. Д. Г. Лук'яненка, А. М. Поручника. – Київ : КНЕУ, 2006. – Т. 2. – 592 с.
5. The Global Competitiveness Report 2012-2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/CSI/2012-13/GCR_Rankings_2012-13.pdf
6. Index of Economic Freedom 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.heritage.org/index/ranking>
7. Easy of Doing Business Index 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org/rankings>
8. Звіт про конкурентоспроможність регіонів України 2013. Назустріч економічному зростанню та процвітанню [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.feg.org.ua/docs/FEG_report_2013_body_ukr_web.pdf
9. Global Risk Management Survey [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aon.com/2013GlobalRisk/2013-Global-Risk-Management-Survey-updated-05-01-2013.pdf>
10. Global World Giving Index [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.cafonline.org/PDF/WorldGivingIndex2012WEB.pdf>

Reference:

1. Smit, A. (2007). *Issledovanie o prirode i prichinah bagatstva narodov* [Research about nature and reasons of riches]. Eksimo, Moscow (in Russ.).
2. Porter, M. (2000). *Konkurencija* [Competition]. Vilyams, Moscow (in Russ.).
3. Shumpeter, J. (1982). *Teorija jekonomicheskogo razvitiya* [Theory of economic development]. Progress, Moscow (in Russ.).
4. Lukianenko, D.G., Poruchnyk, A.M., et al. (2006). In D.G. Lukianenko (Ed.). *Upravlinnia mizhnarodnoiu konkurentospromozhnistiu v umovakh hlobalizatsii ekonomichnoho rozvytku* [A management an international competitiveness is in the conditions of globalization of economic development]. KNEU, Kyiv, 592 p. (in Ukr.).
5. The Global Competitiveness Report 2012-2013. Available at: http://www3.weforum.org/docs/CSI/2012-13/GCR_Rankings_2012-13.pdf
6. Index of Economic Freedom – 2013. Available at: <http://www.heritage.org/index/ranking>
7. Ease of Doing Business Index 2012. Available at: <http://www.doingbusiness.org/rankings>
8. Report on the competitiveness of regions of Ukraine 2013. To meet to the economy growing and prosperity. Available at: http://www.feg.org.ua/docs/FEG_report_2013_body_ukr_web.pdf (in Ukr.).
9. Global Risk Management Survey. Available at: <http://www.aon.com/2013GlobalRisk/2013-Global-Risk-Management-Survey-updated-05-01-2013.pdf>
10. Global World Giving Index. Available at: <https://www.cafonline.org/PDF/WorldGivingIndex2012WEB.pdf>